

คอลัมน์ "จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง"

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 7 กุมภาพันธ์ 2535

การเมืองระหว่างประเทศว่าด้วยความซึ่เกียจ

รังสรรค์ ทัศนะพรพันธุ์

นับตั้งแต่ต้นเดือนมกราคม 2535 เป็นต้นมา ความซึ่เกียจกลายเป็นประเด็นแห่งวิวาทะระหว่างผู้นำญี่ปุ่นกับผู้นำอเมริกาอย่างไม่น่าเชื่อ ผู้นำญี่ปุ่นหลายต่อหลายคนได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า ความล้มสลายของระบบเศรษฐกิจอเมริกันเกิดจากความซึ่เกียจของกรรมกรอเมริกัน ผู้ที่จุดประเด็นแห่งวิวาทะนี้คือ นายโยชิโอะ ซากุระอูชิ (Yoshio Sakurachi) ประธานสภาผู้แทนราษฎรญี่ปุ่น ซึ่งให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2535 ตามมาด้วยการอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎรของนายกิอิชิ มียาซาวา (Kiichi Miyazawa) นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2535

นับเป็นเวลาว่าสองทศวรรษแล้วที่ญี่ปุ่นถูกสหรัฐอเมริกากดดันให้ช่วยฟื้นฟูและแก้ปัญหาเศรษฐกิจของสหรัฐฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ปัญหาการขาดดุลการค้าระหว่างประเทศของสหรัฐฯ ตลอดจนช่วยแบ่งเบาภาระรายจ่ายด้านการทหารในการรักษาความมั่นคงระหว่างประเทศ แรงกดดันดังกล่าวนี้ถ้าโถมสู่ญี่ปุ่นระลอกแล้วระลอกเล่า และรุนแรงมากเป็นพิเศษในช่วงที่สหรัฐฯเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจถดถอย การเยือนญี่ปุ่นของประธานาธิบดีออร์จ บุช ระหว่างวันที่ 7-10 มกราคม 2535 นับเป็นแรงกดดันระลอกล่าสุด

ประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกามีเรื่องกดดันญี่ปุ่นหลายเรื่อง แต่มีเรื่องที่สำคัญอยู่ 2 เรื่องที่รัฐบาลอเมริกันเน้นมากเป็นพิเศษ เรื่องแรกได้แก่ การขอให้ญี่ปุ่นยกเลิกการห้ามนำเข้าข้าวและเรื่องที่สองได้แก่ การขอให้ญี่ปุ่นรับซื้อรถยนต์อเมริกันมากขึ้น

รัฐบาลญี่ปุ่นมีนโยบายปกป้องการเพาะปลูกข้าวภายในประเทศมาเป็นเวลายาวนาน ชาวนาญี่ปุ่นไม่เพียงแต่จะได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลของตนเท่านั้น หากทว่ายังไม่ต้องเผชิญกับการแข่งขันจากข้าวต่างประเทศอีกด้วย เพราะรัฐบาลญี่ปุ่นมีนโยบายห้ามนำเข้าข้าว ข้าวในประเทศญี่ปุ่นจึงมีราคาสูงกว่าราคาข้าวในตลาดโลก การห้ามนำเข้าข้าวเป็นมาตรการที่ไม่ขัดต่อข้อบังคับของ GATT เพราะเป็นข้อยกเว้นที่บรรดาประเทศมหาอำนาจขอเอาไว้ ในขณะที่ร่างข้อบังคับนี้ แต่การห้ามนำเข้าข้าวเป็นมาตรการที่ทำให้ประเทศผู้ขายข้าวสูญเสียผลประโยชน์ เพราะทำให้ไม่สามารถขายข้าวได้มากเท่าที่ควร รัฐบาลอเมริกันได้ใช้เวลามาช้านาน

ในการกดดันให้เปิดตลาดญี่ปุ่นรองรับข้าวจากต่างประเทศ เพราะสหรัฐมีข้าวเหลือกินเหลือใช้ เหตุที่เป็นเช่นนี้มีไม่ใช่เป็นเพราะว่าสหรัฐมีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (comparative advantage) ในการเพาะปลูกข้าว หากแต่เป็นเพราะรัฐบาลอเมริกันได้ให้เงินอุดหนุนในการเพาะปลูกข้าว ทั้งที่คนอเมริกันมิได้รับประทานข้าวเป็นอาหารหลัก หากปราศจากนโยบายการให้เงินอุดหนุน ข้าวอเมริกันไม่อยู่ในฐานะที่จะแข่งขันกับข้าวจากเขตร้อนได้ ฐานะทางการคลังอันอ่อนแอทำให้รัฐบาลอเมริกันมีปัญหาในการให้เงินอุดหนุนการเกษตร แต่ก็ไม่สามารถล้มเลิกนโยบายดังกล่าวนี้ได้ เพราะเกษตรกรเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ทรงพลังในสังคมการเมืองอเมริกัน ดังนั้น รัฐบาลอเมริกันจึงหันมาบีบให้ญี่ปุ่นเปิดตลาดข้าว แต่ชาวนาญี่ปุ่นก็เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ทรงพลังยิ่งในสังคมการเมืองญี่ปุ่น และพรรคเดโมแครตซึ่งเป็นพรรครัฐบาลก็มีมหาญกล้าที่จะลดถอนผลประโยชน์ของชาวนาญี่ปุ่น ด้วยเหตุนี้เอง รัฐบาลญี่ปุ่นจึงบ่ายเบี่ยงการเรียกร้องของรัฐบาลอเมริกันในเรื่องนี้มาโดยตลอด อย่างไรก็ตาม มีแนวโน้มว่า รัฐบาลญี่ปุ่นอาจต้องโอนอ่อนตามแรงกดดันของรัฐบาลอเมริกัน โดยจำเป็นต้องปล่อยให้มีการนำเข้าข้าว แต่อาจสกัดกั้นการนำเข้าด้วยการกำหนดโควต้า หรือด้วยการตั้งกำแพงภาษี รายงานข่าวบางกระแสกล่าวว่า รัฐบาลญี่ปุ่นอาจพิจารณาเรียกเก็บอากรขาเข้าจากข้าวที่นำเข้าจากต่างประเทศในอัตรา 700% ของราคา

แม้การยกเลิกมาตรการการห้ามนำเข้าข้าวจะเป็นวาระการเจรจาที่สำคัญระหว่างผู้นำอเมริกันกับญี่ปุ่น แต่ก็ไม่สำคัญเท่ากับการเปิดตลาดญี่ปุ่นเพื่อรองรับรถยนต์อเมริกัน ในปี 2534 สหรัฐฯขาดดุลการค้าประมาณ 70,600 ล้านดอลลาร์อเมริกัน ในจำนวนนี้เป็นการค้าดุลกับญี่ปุ่นถึง 42,000 ล้านดอลลาร์อเมริกัน หรือคิดเป็นประมาณ 60% ของยอดขาดดุลทั้งหมดของสหรัฐฯ รายการสินค้าที่สหรัฐฯขาดดุลกับญี่ปุ่นมากที่สุด ก็คือรถยนต์ ซึ่งขาดดุลประมาณ 30,000 ล้านดอลลาร์อเมริกัน คิดเป็นร้อยละ 75 ของยอดขาดดุลระหว่างสหรัฐฯกับญี่ปุ่น ด้วยเหตุนี้เอง ประธานาธิบดีบุชจึงพยายามกดดันให้ญี่ปุ่นซื้อรถยนต์จากสหรัฐฯมากขึ้น ในการนี้ ท่านประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกาได้นำประธานบริษัทรถยนต์ยักษ์ใหญ่แห่งนครดีทรอยต์ 3 บริษัท ร่วมขบวนในการเจรจากับญี่ปุ่นด้วย ประกอบด้วย นายโรเบิร์ต สเตมเปิล (Robert Stempel) แห่ง General Motors นายฮาโรลด์ เอ โพลลิง (Harold A. Poling) แห่ง Ford Motors และนายลี ไออาคอกกา (Lee Iacocca) แห่ง Chrysler

ยอร์จ บุช ฝากความหวังและอนาคตทางการเมืองของตนไว้กับการเจรจาดุลการค้ากับญี่ปุ่นในครั้งนี้อย่างมาก แรงกดดันทางการเมืองภายในประเทศทำให้ประธานาธิบดีบุชจำต้องเลื่อนการเดินทางตระเวนเอเชียในเดือนพฤศจิกายน 2534 มาเป็นเดือนมกราคม 2535 กระนั้นก็ตาม นักรัฐศาสตร์และผู้เชี่ยวชาญการเมืองอเมริกันหลายต่อหลายท่านมีความเห็นว่า บุชเลือก

ฐประเด็นในการรณรงค์ทางการเมืองอย่างผิดพลาด เพราะแม้ว่าญี่ปุ่นจะยอมซื้อสินค้าอเมริกันเพิ่มขึ้น แต่ก็จะไม่เห็นผลต่อการฟื้นตัวจากภาวะถดถอยและการแก้ปัญหาการว่างงานในระบบเศรษฐกิจอเมริกันมากนัก

ด้วยภูมิหลังดังที่กล่าวข้างต้นนี้ จึงมิใช่เรื่องน่าประหลาดใจที่ประธานาธิบดีบุชให้สัมภาษณ์เมื่อการเจรจาการค้ากับญี่ปุ่นสิ้นสุดลงเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2535 ว่า การเจรจาการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่นประสบความสำเร็จอย่างงดงาม โดยญี่ปุ่นตกลงที่จะนำเข้ารถยนต์ อะไหล่รถยนต์ คอมพิวเตอร์ ผลิตภัณฑ์แก้ว กระดาษ และสินค้าอื่นๆ จากสหรัฐอเมริกามากขึ้น ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาการว่างงานในสหรัฐอเมริกา รายงานข่าวในเรื่องนี้กล่าวว่า ญี่ปุ่นตกลงที่จะปรับมาตรฐานสินค้า 50 รายการ เพื่อให้สินค้าอเมริกาเข้าสู่ตลาดญี่ปุ่นได้ง่ายขึ้น อีกทั้งยังมีเป้าหมายที่จะนำเข้ารถยนต์อเมริกันเพิ่มขึ้นอีกปีละ 20,000 คัน จากระดับปัจจุบันที่นำเข้า 18,000 คันต่อปี ตลอดจนมีเป้าหมายที่จะซื้ออะไหล่รถยนต์จากสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้นจากระดับปีละ 90,000 ล้านดอลลาร์อเมริกัน เป็น 190,000 ล้านดอลลาร์อเมริกันในปี 2537

ประธานาธิบดีบุชกล่าวถึงข้อตกลงทางการค้าดังที่กล่าวข้างต้นนี้ว่า เป็นคำมั่นสัญญาของรัฐบาลญี่ปุ่น แต่ดูเหมือนว่า บรรดาประธานบริษัทรถยนต์อเมริกันที่ร่วมคณะกรรมการเจรจาครั้งนี้จะไม่เห็นด้วยกับคำให้สัมภาษณ์ของประธานาธิบดีบุช เพราะในทันทีที่เดินทางกลับถึงสหรัฐอเมริกา ผู้ยิ่งใหญ่แห่งอุตสาหกรรมรถยนต์อเมริกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายลี ไออาคอกก้า ออกโรงให้สัมภาษณ์โจมตีญี่ปุ่นว่าไม่มีความจริงจังในการแก้ปัญหาการขาดดุลการค้าของสหรัฐฯ โดยกล่าวว่า คำมั่นที่จะนำเข้ารถยนต์อเมริกันเพิ่มขึ้นปีละ 20,000 คันนั้นน้อยเกินไป นายไออาคอกก้ากล่าวต่อไปอีกว่า บัดนี้ สหรัฐอเมริกามีสภาพเสมือนหนึ่งอาณานิคมของญี่ปุ่น พร้อมทั้งเรียกร้องให้รัฐบาลอเมริกันดำเนินการแก้ปัญหาการขาดดุลการค้าอย่างจริงจัง หนทางในการแก้ปัญหาวิธีหนึ่งก็คือ การกำหนดให้ญี่ปุ่นต้องช่วยลดส่วนขาดดุลการค้าของสหรัฐฯ ลงปีละ 20% มิฉะนั้นจักต้องถูกตอบโต้ด้วยมาตรการดังเช่นการกำหนดโควต้าสินค้าเข้าจากญี่ปุ่น (*The Nation*, January 13, 1992)

ความว้าวัยยังมีทันหาย ความควายก็เข้ามาแทรก เมื่อนายกิชิตชิ มียาซาวา นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นร่วมกับประธานบริษัทโตโยต้ามอเตอร์ จำกัด ให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2535 ว่า ข้อที่ประธานาธิบดีบุชกล่าวอ้างว่าเป็นคำมั่นสัญญาของญี่ปุ่นในการซื้อรถยนต์และอะไหล่จากสหรัฐฯ นั้น แท้ที่จริงเป็นเพียงเป้าหมายมากกว่าคำมั่นสัญญา ตัวเลขต่างๆ ที่มีการเจรจากันนั้น ในทัศนะของฝ่ายญี่ปุ่นเป็นเพียง 'คำทำนาย' เกี่ยวกับปริมาณรถยนต์และอะไหล่ที่ญี่ปุ่นสามารถซื้อจากสหรัฐฯ ได้เท่านั้น (*The Nation*, January 22, 1992) ในเวลาเดียวกันนี้ นายโยชิโอะ ซากุระอูชิ (Yoshio Sakurachi) ประธานสภาผู้แทนราษฎรญี่ปุ่นได้กล่าวถึงความตกต่ำ

ของสหรัฐอเมริกาในระบบทุนนิยมโลก ซึ่งหากไม่ระมัดระวังแล้ว สหรัฐฯก็จะหมดสิ้นฐานะความเป็นผู้นำในสังคมโลก นายซากรุชียังได้ให้ความเห็นในทำนองที่ว่า การที่สหรัฐฯขาดดุลการค้ากับญี่ปุ่นจำนวนมากนั้น หาใช่เป็นเพราะญี่ปุ่นมีการค้าที่ไม่เป็นธรรมไม่ หากแต่เป็นเพราะเหตุว่าคนงานอเมริกันนั้นขี้เกียจและอ่านหนังสือพิมพ์ไม่ได้ (*The Bangkok Post*, January 22, 1992)

คำให้สัมภาษณ์ของผู้นำญี่ปุ่นทั้งสองนี้ ก่อให้เกิดความโกรธแค้นในหมู่ผู้นำอเมริกันเป็นอย่างมาก แม้นายมियाซาวาจะพยายามกลบเกลื่อนสถานการณ์ในเวลาต่อมา แต่ความแค้นเคืองในหมู่ผู้นำอเมริกันยังคงดำรงอยู่ นางคาร์ล่า ฮิลล์ (Carla Hills) ผู้แทนการค้าอเมริกัน (USTR) ได้กล่าวเตือนผู้นำญี่ปุ่นว่า หากมีการบิดพลิ้วข้อตกลงในการเจรจาการค้าระหว่างประเทศทั้งสอง สหรัฐฯจะอาศัยอำนาจตาม Omnibus Trade and Competitiveness Act of 1988 เพื่อกีดกันการนำสินค้าเข้าจากญี่ปุ่น (*The Nation*, January 25, 1992)

อย่างไรก็ตาม นายมियाซาวาได้กล่าวในที่ประชุมประจำปีของพรรคเดโมแครตเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2535 ว่า รัฐบาลญี่ปุ่นจะปฏิบัติตาม 'คำมั่น' ที่ให้ไว้กับผู้นำอเมริกัน แต่แล้วในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2535 เมื่อมีผู้ซักถามว่าเหตุใดความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯกับญี่ปุ่นจึงเกิดความตึงเครียด นายมियाซาวาตอบว่าเป็นเพราะกรรมกรอเมริกันขาดจริยธรรมในการทำงาน (work ethics) คำตอบดังกล่าวนี้ได้ช่วยขยายบาดแผลในความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯกับญี่ปุ่นชนิดที่คาดการณได้ แม้นายมियाซาวาจะขอโทษประชาชนชาวอเมริกันในเวลาต่อมา แต่คำขอโทษนั้นมิอาจช่วยเยียวยาและสมานแผลได้

วิวาทะว่าด้วยความขี้เกียจที่เกิดขึ้นครั้งนี้ให้แง่คิดอย่างน้อย 2 ประการ กล่าวคือ

ประการแรก วิวาทะครั้งนี้ช่วยให้เราเข้าใจโลกทัศน์ของผู้นำและปัญญาชนญี่ปุ่น คนญี่ปุ่นกำลังภาคภูมิใจใน 'ความเป็นหนึ่ง' ของตน บางคนอาจแอบคิดอยู่ในใจว่า สภาวะความเป็นจ้าวของญี่ปุ่นในระบบทุนนิยมโลก (pax japonica) จักต้องปรากฏขึ้น ไม่ช้าก็เร็ว ผู้นำญี่ปุ่นจำนวนมากจึงแสดงความสมเพชสหรัฐฯที่เผชิญกับความเสื่อมถอยทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ยิ่งรัฐบาลอเมริกันกดดันรัฐบาลญี่ปุ่นมากเพียงใด ความสมเพชนี้ก็จะยิ่งมีมากเพียงนั้น ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องน่าประหลาดใจที่ผู้นำญี่ปุ่นหลายต่อหลายคนมีความเห็นเหมือนกันว่า ความล่มสลายของเศรษฐกิจอเมริกันเกิดจากความขี้เกียจของคนอเมริกันเอง

ประการที่สอง ประชาชนบางเชื้อชาติอาจไม่รู้สึกละอะไรที่ถูกตีตราว่ามีสันดานขี้เกียจ แต่คนอเมริกันกลับรู้สึกโกรธแค้นและไม่สบอารมณ์เมื่อถูกตีตราเช่นนั้น ความโกรธแค้นอาจจะมีไม่มากหากผู้ตีตราเป็นอังกฤษหรือประเทศยุโรปตะวันตกอื่นๆที่เคยมีฐานะ 'เมืองแม่' หรือ 'บ้านเกิดบิดามารดา' แต่เมื่อผู้ตีตราเป็นชนผิวเหลือง ซึ่งครั้งหนึ่งเคยมีฐานะเป็น 'ลูกไล่' อารมณ์แค้นจึงมีมากเป็นพิเศษ คนอเมริกันไม่เคยสำนึกว่า การที่รัฐบาลอเมริกันเที่ยวไปตีตราประเทศอื่นๆ

ว่ามีการค้าอันไม่เป็นธรรม ผู้คนในประเทศเหล่านั้นจะมีความรู้สึกนึกคิดเช่นไร คนอเมริกันยังไม่ยอมรับข้อเท็จจริงอันโหดร้ายที่ว่า ภาวะความเป็นผู้นำในระบบทุนนิยมโลกของสหรัฐอเมริกา กำลังหมดสิ้นไป